

T.C.
ADALET BAKANLIĞI
İnsan Hakları Dairesi Başkanlığı

AVRUPA İNSAN HAKLARI
MAHKEMESİ KARARLARI BÜLTENİ

(Seçme Kararlar)

Kasım - 2023

Sayı 29

İçindekiler

İŞKENCE YASAĞI.....	2
KÖLELİK VE ZORLA ÇALIŞTIRMA YASAĞI.....	10
ADİL YARGILANMA HAKKI.....	13
İFADE ÖZGÜRLÜĞÜ.....	16
TOPLANTI VE DERNEK KURMA ÖZGÜRLÜĞÜ.....	21
MÜLKİYET HAKKI.....	27
SERBEST SEÇİM HAKKI.....	30

© Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları Bülteni (Seçme Kararlar), Adalet Bakanlığı, İnsan Hakları Dairesi Başkanlığı tarafından bilgilendirme amacıyla hazırlanmış olup herhangi bir bağlayıcılığı bulunmamaktadır.

1

İŞKENCE YASAĞI

1. W. A. ve diğerleri / İtalya¹Kararı

Öz: Başvurular, Sudan vatandaşı olan beş başvuranın İtalya'dan Sudan'a iade edildikleri ve Sudan'da insanlık dışı ve aşağılayıcı muameleyle maruz kalma risklerinin bulunduğu iddiasıyla Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin (“AİHS veya Sözleşme”)3. maddesinin, toplu şekilde sınır dışı işlemine maruz kaldıkları gerekçesiyle, Sözleşme'ye Ek 4 No'lu Protokolün 4. maddesinin, uyrukları nedeniyle ayrımcılığa maruz kaldıklarından bahisle, Sözleşme'nin 14. Maddesinin ve son olarak ihlallerin telafisi için etkili bir başvuru yolunun bulunmadığı ileri sürülerek Sözleşme'nin 13. maddesinin ihlal edildiği şikâyetlerine yöneliktir.

Başvuranlar, 24 Ağustos 2016 tarihinde İtalya'dan Sudan'a geri gönderilen 40 kişilik grup içerisinde yer aldıklarını ileri sürerek mevcut başvuruları yapmışlar, Hükûmet ise başvuruların bu 40 kişilik grup içerisinde yer almadığını ileri sürmüştür. AİHM, ortaya çıkan bu ön meselenin çözümüne yönelik olarak 18 Ocak 2022 tarihli kararı ile Mahkeme İç Tüzüğü'ne Ek A1 §§ 1 ve 2. maddelerinde yer alan “Soruşturma Tedbirleri” düzenlemesine dayanarak başvuruların Sudan'a iade edilen 40 kişilik grupta yer alıp almadığını tespit etmeye yönelik bilirkişi incelemesi yaptırılmasına karar vermiştir. Hazırlanan bilirkişi raporundaki tespitlere dayanarak AİHM, sadece birinci başvuran W.A.'nın Sudan'a iade edilen kişiler arasında yer aldığına karar vererek başvuran W.A.'nın başvurusu yönünden inceleme yapmış, diğer dört başvuranın başvurusunun ise kabul edilmez olduğuna karar vermiştir.

Sudan vatandaşı olan başvuran W.A. 29 Temmuz 2016 tarihinde İtalyan donanması tarafından kurtarılarak İtalya'ya getirilmiş ve Kızılhaç Merkezinde barındırılmaya başlanmıştır. 18 Ağustos 2016 tarihinde Kızılhaç Merkezinin dışındayken tutuklanan başvuran, Sulh Hakimi tarafından sorgulandıktan sonra Sudan'a geri gönderilmiştir. Başvuran W.A., Sudan'a geri gönderilmeme isteğini dile getirdiğini ancak bunun sonuç vermediğini, uluslararası koruma talebinin ne anlama geldiğini anlayacak durumda olmadığını, özellikle İtalyan yetkililerin sığınma talebinde bulunabileceği ve böyle bir talepte bulunamaması halinde Sudan'a geri gönderilebileceğini açıklamadığını, ayrıca toplu bir şekilde sınırdışı işlemine maruz kaldığını ileri sürmüştür.

¹ W. A. ve diğerleri / İtalya Kararı, no. 18787/17, 16 Kasım 2023. <https://hudoc.echr.coe.int/tur?i=001-228835>

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin (“AİHM veya Mahkeme) Değerlendirmesi

AİHM, başvuranın Sözleşme'nin 3. maddesi ile Sözleşme'ye Ek 4 No'lu Protokol'ün 4. maddesine yönelik şikâyetlerini bütünüyle Sözleşme'nin 3. maddesi altında incelemiştir.

Mahkeme, başvuranın sulh mahkemesinde önündeki duruşma öncesinde imzaladığı 22 Ağustos 2016 tarihli bilgi notunda uluslararası koruma talep etmek istemediğini el yazısıyla açıkça beyan ettiğini, başvuranın oturma izni veya sığınma başvurusunda bulunma niyetinde olmadığını da ifade ettiğini kaydetmiştir. Mahkeme ayrıca, sulh mahkemesi önündeki onay işlemleri sırasında başvuranın avukatı tarafından başvuranın haklılığına ilişkin herhangi bir argüman sunulmadığını belirtmiştir. Sonuç olarak Mahkeme, Hükûmet'in başvuranı Sudan'a keyfi olarak geri gönderilmeye karşı korumaya yönelik etkili güvenceler sunma görevini ihlal etmediği sonucuna vararak Sözleşme'nin 3. maddesinin ihlal edilmediğine karar vermiştir.

Mahkeme, başvuranın etnik kökeni nedeniyle ayrımcılığa uğraması nedeniyle Sözleşme'nin 14. Maddesinin ihlal edildiğine yönelik şikâyetini yeterince kanıtlamadığını, Sözleşmenin 13. maddesi kapsamındaki şikâyetlerin ise gerçeği yansıtmadığını belirterek bu şikâyetlerin açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilmez olduğuna karar vermiştir.

2. Riela / İtalya²Kararı

Öz: *Başvuru, başvuranın cezaevinde bazı muayene ve tedavilere erişimde önemli gecikmeler yaşadığı ve böylece sağlığa erişim hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.*

Başvuran 67 yaşında olup organize suç örgütüne üye olmak, cinayet ve yasadışı silah bulundurmak suçlarından ömür boyu hapis cezasına mahkûm edilmiştir. Başvuran, uyku apnesi sendromu, obezite, tip 2 diyabet ve hipertansif kardiyopati gibi çeşitli hastalıklardan muzdarip olup 31 Aralık 2018 tarihinde cezaların infazından sorumlu Napoli Mahkemesi'nden hapis cezasının infazının durdurulmasını ya da bunun yerine ev hapsinde tutulmasını talep etmiştir. Başvuran, söz konusu başvuruda yaşadığı sorunlara ilişkin bilirkişi raporları sunmuştur. Napoli Mahkemesi başvuranın talebini reddetmiştir. 27 Nisan 2020 tarihinde başvuran, İçtüzüğü'nün 39. maddesi uyarınca geçici tedbir kararı verilmesi talebiyle AİHM'e başvurmuştur. AİHM tedbir talebini incelerken Hükûmet'ten, bağımsız uzman doktor tarafından hazırlanan bir rapor sunmasını istemiştir. Toplanan bilgiler ışığında 7 Temmuz 2020 tarihinde başvuranın geçici tedbir talebi reddedilmiştir. 22 Temmuz 2020'de Napoli Mahkemesi yaptığı inceleme

² Riela / İtalya Kararı, no.17378/20, 9 Kasım 2023. <https://hudoc.echr.coe.int/tur?i=001-228682>

sonucunda, cezaevi sağlık raporlarına ve uzman raporuna dayanarak, başvuranın sağlık durumunun cezaevinde tutulmaya uygun olduğunu tespit etmiş ve tahliye talebini reddetmiştir. Buna ek olarak başvuranın geçici olarak hastaneye yatırılmasına karar verilmiştir. Yargıtay nezdinde yapılan müteakip temyiz başvurusu 18 Ekim 2021 tarihinde reddedilmiştir. Başvuran, taburcu edildiği ve cezaevine geri döndüğü 3 Eylül 2020 tarihine kadar hastanede kalmıştır. Başvuranın sonraki tarihlerde yaptığı tedbir talepleri de reddedilmiştir.

Mahkeme'nin Değerlendirmesi

Mahkeme, Sözleşme'nin 3. maddesinin esasına dair ilk olarak, başvuran çeşitli sağlık sorunlarından muzdarip olmasına rağmen, başvuran adına hazırlanan bilirkişi raporlarında yer alan bazı genel ifadeler dışında, başvuranın hastalıklarının tutukluluk koşullarının bir sonucu olarak kötüleştiğine dair herhangi bir kanıt bulunmadığını ve uzmanın raporuna göre, başvuranın sağlık durumunun cezaevinde tutulmasıyla uyumlu olduğunu belirtmiştir.

Ayrıca Mahkeme, başvuranın uzman doktorun bağımsız olmadığına ilişkin olarak, bir uzmanın bir kamu sağlık kurumunda istihdam ediliyor olmasının, uzmanın tarafsız ve yansız davranamayacağı endişesini tek başına haklı çıkarmayacağına dair içtihadı yinelemiştir (bkz. Sözleşme'nin 6. maddesi bağlamında, Hamzagić/Hırvatistan, no. 68437/13, § 46, 9 Aralık 2021 ve Letinčić/Hırvatistan, no. 7183/11, § 62, 3 Mayıs 2016). Bu kapsamda Mahkeme, uzman doktorun cezaevi idaresi ile kişisel veya mesleki bir bağı olmadığını ve başvuranın iddialarının aksine, cezaevi müdürünün sağlık idaresinden sadece bir uzman atamasını talep ettiğini ve bu uzmanın seçimine dâhil olmadığını belirtmektedir. Ayrıca AİHM, uzman doktorun cezaevinde tıbbi tedavi sağlamaktan sorumlu olan bölgesel sağlık idaresi tarafından istihdam edilmesine rağmen, başvuranın tutulduğu Cezaevi'nde görev yapan tıbbi personelle mesleki veya başka bir şekilde herhangi bir bağı olduğuna dair bir gösterge bulunmadığının altını çizmiştir. Bu nedenlerle, aksi yönde somut bir kanıt bulunmaması sebebiyle Mahkeme, uzman doktorun başvuranın sağlık durumunun devam eden tutukluluğuna uygunluğuna ilişkin sonuçlarını sorgulamak için bir neden görmediğini belirtmiştir.

Bununla birlikte Mahkeme başvuranın sağlanan sağlık bakım hizmeti kapsamındaki şikâyetine ilişkin olarak ise 2018 ve 2021 yılları arasında, başvurana sağlanan bazı muayene ve tedavilerde önemli gecikmeler olduğunu belirtmiştir. Gecikmelerin süresini ve hayati tehlike arz etmese de çok sayıda ve belirli bir ciddiyete sahip olan hastalıkların tedavisiyle ilgili olduğu gerçeğini göz önünde bulunduran Mahkeme, başvuranın cezaevinde yeterli tıbbi bakım almadığı sonucuna ulaşmış ve Sözleşme'nin 3. maddesi ihlal edildiğine karar vermiştir. Bu

karar kapsamında Mahkeme başvuruna manevi tazminat olarak 8.000 Avro (EUR), masraflar için de 3.000 Avro (EUR) ödenmesine karar vermiştir.

3. Vukušić / Hırvatistan³ Kararı

Öz: *Başvuru, başvuranın Split Cezaevi'nde uzun süre özel güvenli bir hücrede tutulması, gardiyanlar tarafından bu cezaevinde kötü muameleye maruz kalması ve Zagreb ve Split Cezaevlerindeki tutukluluk koşullarının insanlık dışı ve aşağılayıcı olması nedeniyle Sözleşme'nin 3. maddesinin ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.*

Başvuran 28 Mayıs ve 29 Haziran 2011 tarihleri arasında ve daha sonra 21 Şubat 2012 ve 27 Mart 2013 tarihleri arasında Zagreb Cezaevi'nde; 29 Haziran 2011 ve 21 Şubat 2012 tarihleri arasında ise Split Cezaevi'nde tutulmuştur.

Başvuran Zagreb Cezaevi'ne nakledilmek istediği için açlık grevine başladığını, 18 Ocak 2012 tarihinde gardiyanlar tarafından darp edildiğini iddia etmiş fakat daha sonra darp eyleminin farklı bir tarihte gerçekleşmiş olabileceğini belirtmiştir.

20 Ocak 2012 tarihinde, cezaevi müdürü, başvuranın kendisini yaralamasını ve diğer mahkûmların taciz edilmesini önlemek amacıyla, başvuranın 48 saat süreyle “gumenjara” olarak adlandırılan tehlikeli maddelerin bulunmadığı özel güvenli bir hücreye yerleştirilmesine karar vermiştir. Başvuran bu özel hücrede uzatma kararları neticesinde 12 gün kalmıştır. Başvuran, özel olarak korunan bu hücrenin son derece kirli olduğunu, ışığın her zaman açık olması ve orada tamamen çıplak tutulması nedeniyle uyuyamadığını, kış mevsimi olmasına rağmen hücrede ısıtmanın olmadığını ve havalandırmanın sürekli açık tutulması nedeniyle üşüdüğünü iddia etmiştir. Başvuran ayrıca, hücrede sıhhi tesislere erişiminin düzensiz olması nedeniyle kendi üzerine idrar ve dışkısını yapmak zorunda bırakıldığını ileri sürmüştür.

Daha sonra Split Cezaevi'ne yerleştirilen başvuran 17 Şubat 2012 tarihinde, yine başka nesnelere yutacağına dair tehditlerini bildirmesi üzerine bu kez elleri ve bacakları kelepçe ve kemerlerle bağlanmış bir şekilde, çıplak ve ışıklar sürekli açık bir şekilde özel güvenli hücreye tekrar konularak 5 gün boyunca bu özel hücrede tutulmuştur.

Başvuranın Split Cezaevi'nde gardiyanlar tarafından 18 Ocak 2012 tarihinde darp edildiğine, özel hücrede kötü muameleye maruz kaldığına ve cezaevlerindeki kötü tutukluluk koşullarına dair yapmış olduğu şikâyetler sonuçsuz kalmıştır.

³ Vukušić / Hırvatistan Kararı, no. 37522/16, 14 Kasım 2023. <https://hudoc.echr.coe.int/tur?i=001-228849>

Mahkeme'nin Değerlendirmesi

Somut olayda, Mahkeme, başvuranın kendine zarar vermesini önlemek amacıyla özel güvenli bir odaya yerleştirilmesi için başlangıçta geçerli nedenler olsa da, uzun süre - sırasıyla 12 ve 5 gün - bu hücrede kalmasının cezai bir amaç taşıdığına işaret etmiştir. Mahkeme, özellikle ikinci kez özel hücreye konulduğu esnada başvuranın zaten kendine zarar vermesini önleyecek tehlikeli maddelerden arındırılmış bir alana yerleştirildiğine dikkat çekerek elleri ve ayaklarının bağlı olarak bu hücrede tutulmasına gerek olmadığını belirterek Sözleşme'nin 3. maddesinin bu nedenle ihlal edildiğine karar vermiştir.

Diğer yandan Mahkeme, başvuranın Zagreb Cezaevi'nde 432 günlük tutukluluğunun en az 152 gününde 3 metrekareden daha az kişisel alana sahip olduğunu ve aynı durumun, 193 gün boyunca tutuklu kaldığı Split Cezaevi'nde kaldığı sürenin en azından bir kısmı için de geçerli olduğunu belirterek başvuranın her iki cezaevindeki tutukluluk koşullarına ilişkin olarak Sözleşme'nin 3. maddesinin ihlal edildiğine karar vermiştir.

Son olarak, Mahkeme, başvuranın 18 Ocak 2012 tarihinde gardiyanlar tarafından darp edildiğine dair herhangi bir somut delil bulunmaması nedeniyle; bu şikâyetin açıkça-dayanaktan yoksun olduğuna ve Sözleşme'nin 35 §§ 3(a) ve 4. maddesi uyarınca reddedilmesine karar vermiştir.

4. Lang / Ukrayna⁴ Kararı

Öz: *Başvuru, Amerika Birleşik Devletleri (ABD) vatandaşı olan başvuranın Venezuela'da karıştığı suçlar nedeniyle ABD'ye olası iadesi yönünden Sözleşme'nin 3. maddesinin ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.*

1990 doğumlu olan ve ABD vatandaşı olan başvuran Craig Austin Lang (başvuran) Ukrayna'nın Kiev şehrinde yaşamaktadır. Daha önce ABD ordusunda da görev yapan başvuran, 2015 ve 2019 yılları arasında çeşitli dönemlerde ülkenin doğusunda Ukrayna saflarında savaşmıştır. Başvuru başvuranın ABD'ye olası iadesine ilişkindir. Başvuran Venezuela ülkesinde karıştığı adam öldürme, kaçırma, ağır yaralama ve bu suçları gerçekleştirmek için ateşli silah kullanma ve pasaportta sahtecilik suçlarını işlediği iddiasıyla Florida, Kuzey Karolina ve Arizona eyaletlerinde aranmaktadır.

2019 yılında Kiev'deki Amerikan Büyükelçiliği başvuranın idamla yargılanmayacağına ve iade edildikten sonra iadeden önce işlediği iddia olunan suçlar dışında bir suçtan dolayı

⁴ Lagn / Ukrayna Kararı, no. 49134/20, 9 Kasım 2023. <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-228683>

yargılanmayacağına dair Ukrayna Genel Soruşturma Dairesine (UGSD) güvence vermiştir. Başvuran aynı yıl UGSD'ne yaptığı başvuruda, iade edilmesi halinde idam cezasına çarptırılmamasına ve herhangi bir suçtan dolayı müebbet hapis cezası alması halinde cezanın düşürülmesi ihtimalinin sağlanacağına dair güvence istenmesini talep etmiştir. UGSD 2019 yılında verdiği cevapta idam cezasının uygulanmayacağına dair güvence talebinde bulunulduğunu bildirmiştir. 2020 yılında ABD Adalet Bakanlığı idam cezasının uygulanmayacağını teyit etmiştir.

2020 yılında UGSD başvuranın iadesi için yasal dayanağın bulunduğunu ve idam cezası uygulanmayacağına dair güvenceye dayanarak başvuranın iadesine karar vermiştir. Başvuranın iade kararına karşı yerel mahkemeye yapmış olduğu itiraz reddedilmiş ve Kiev Şehir Temyiz Mahkemesi bu kararı iadeye konu olan suçlar hakkında zaman sınırlaması olmadığı ve başvuranın iltica talebi reddedildiği gerekçesiyle onamıştır.

Başvuran tedbir talepli olarak Mahkemeye başvurmuştur. Mahkeme 2021 yılında İç Tüzüğü'nün 39. maddesi uyarınca başvuranın Mahkeme önünde yapılacak inceleme sürecinde iade edilmemesine karar vermiştir.

Mahkeme'nin Değerlendirmesi

Mahkeme öncelikle Sanchez-Sanchez v. Birleşik Krallık ([BD], no. 22854/20, 3 Kasım 2022) kararında belirttiği prensiplere atıf yapmıştır:

- Başvuran müebbet hapis cezası alması halinde şartlı tahliye hükümlerinin uygulanmayacağını ispatlamaya elverişli deliller sunmuş mudur?

- Başvuranın iade edileceği devlette, müebbet hapis cezası verilmesi halinde, mahkûmun hayatında çok önemli bir değişiklik olması halinde ve infazın devamını gereksiz kılacak seviyede rehabilite olduğu durumda verilen cezanın yeniden değerlendirilmesini sağlayacak bir mekanizma var mıdır?

Başvuranın şikâyetini bu ilkeler ışığında değerlendiren Mahkeme başvuranın bu hususların varlığını ispatlayacak argümanlarını yerel makamlara ya da Mahkeme'ye sunmadığını belirtmiştir. Mahkeme ayrıca başvuranın ABD'de yapılacak yargılamada adli makamlarla iş birliği halinde alacağı cezanın azalacak olmasına ve verilecek karara karşı itiraz mekanizmalarının bulunmasına dikkat çekmiştir.

Mahkeme sonuç olarak başvuranın müebbet cezası alması halinde yasal olarak ya da fiilen cezanın düşürülmeyeceğine ilişkin iddiasını destekleyecek deliller sunamamış olması nedeniyle Sözleşmenin 3. maddesinin ihlal edilmediğine karar vermiştir.

2

KÖLELİK VE ZORLA ÇALIŞTIRMA YASAĞI

5. Krachunova / Bulgaristan⁵ Kararı

Öz: Başvuru, insan ticareti mağduru olan başvuranın kendisini fuhuşa teşvik ettiği gerekçesiyle insan ticareti suçundan mahkûm olan kişiye karşı açtığı davada maddi tazminat talebinin reddedilmesinin Sözleşmenin 4. maddesinde düzenlenen kölelik ve zorla çalıştırma yasağına aykırı olup olmadığı ile ilgilidir.

Küçük bir köyde ailesiyle birlikte yaşayan başvuran, ailesiyle olan ilişkilerinin iyi olmadığı ve ayrıca duygusal açıdan zayıf olduğu bir dönemde X adlı kişi ile tanışmasının ardından 2012-2013 yılları arasında X adlı insan tacirinin yararına fuhuş yapmıştır. Savcılık, X hakkında insan ticareti yapma suçundan iddianame hazırlamıştır. Kovuşturma sürecinde başvuran davaya müdahil olmuş ve ceza mahkemesinden X aleyhine fuhuştan elde ettiği kazanca el koyduğu için maddi, yaşadığı psikolojik sorunlar için ise manevi tazminat talebinde bulunmuştur. Yargılama sonucunda başvuran insan ticareti yapma suçundan 3 yıl hapis cezası ile 2.045 Avro adli para cezası ile cezalandırılmıştır. Bunun yanı sıra Bulgar mahkemeleri X'in manevi tazminat altında başvurana 4.090 Avro ödemesine de karar vermiştir. Başvuranın fuhuştan elde ettiği kazanca X tarafından el konulması sebebiyle X'ten talep ettiği maddi tazminat hakkında ise ulusal mahkemeler başvuranın iddia ettiği kazancın kanun tarafından yasaklanan ahlaka aykırı bir sözleşmeden doğduğu gerekçesiyle başvuran lehine maddi tazminata hükmedilmesi talebini reddetmiştir. Bu çerçevede başvuranın Bulgar Ceza Kanununun 329. maddesinde suç olarak düzenlenen fuhuş yapma suçundan elde ettiği gelirleri istemeye hakkı olmadığına karar verilmiştir.

Mahkeme'nin Değerlendirmesi

Somut davada Mahkeme eldeki davanın Sözleşme'nin 4. maddesi kapsamında, insan ticareti mağdurlarının, kayıp kazançları nedeniyle insan tacirlerinden tazminat talep etmelerine olanak tanıyan pozitif bir yükümlülük tanıyıp tanımadığı sorusunu incelemiştir.

Mahkeme Sözleşme hükümlerinin Devletler açısından belirli tazminat türleri için talepte bulunmanın mümkün olması noktasında açık bir hüküm içermese de kişilerinin onurunu ve temel özgürlüklerini tehdit eden durumlar karşısında demokratik toplum düzenini korumak adına mağdurların mağduriyetini giderecek hukuk sistemini kurmanın Devletlerin pozitif yükümlülüğü olduğunu ortaya koymuştur. Bu noktada Mahkeme ulusal makamların, insan ticareti yapan kişilerin soruşturulması ve cezalandırılması noktasında içtihat oluşturduğunu ve

⁵ Krachunova / Bulgaristan Kararı, no. 18269/18, 28 Kasım 2023. <https://hudoc.echr.coe.int/tur?i=001-229129>

belirlenen bu ilkelerin insan ticareti mağdurlarının maruz kaldığı güncel maddi zararları ortadan kaldırmadığını ve yine alınan tedbirlerin mağdurların yaşadıkları deneyimlerden kurtulmalarına pratikte yardımcı olmadığının açık olduğunu dile getirmiştir.

Mahkeme yaptığı değerlendirme sonucunda, Sözleşmenin 4. maddesinin, Sözleşmeciler Devletler açısından, insan ticareti mağdurlarının, kazanç kayıplarına ilişkin olarak insan tacirlerinden tazminat talep etmelerini sağlamak için pozitif bir yükümlülük getirdiği sonucuna varmıştır. Mahkeme daha sonra başvuranın insan taciri olduğu mahkeme kararıyla tespit edilen X'e karşı açtığı maddi tazminat davasının reddedilmesinin yukarıda belirtilen pozitif yükümlülüğe aykırılık teşkil edip etmediğini incelemiştir. Mahkeme başvuranın maddi tazminat talebinin reddedilmesinde kazancının salt fuhuştan elde edildiği gerekçesiyle reddini yeterli kabul etmemiştir. AİHM kararında, başvuranın doğrudan ya da dolaylı olarak bir cinsel ilişki kurma sözleşmesi uygulamaya, bu sözleşme kapsamında tazminat almaya ya da herhangi bir zorlama olmaksızın özgürce gerçekleştirdiği bir davranıştan kar elde etmeye çalışmadığını not etmiş, başvuranın zorla fuhuş için yasaya aykırı olarak sömürülmesinden elde edilen ve insan tacirini haksız yere zenginleştiren gelirlerini insan tacirinden talep ettiğini belirtmiştir. AİHM sonuç olarak mevcut başvuruda Sözleşme'nin 4.maddesinin ihlal edildiğine karar vermiştir.

3

ADİL YARGILANMA HAKKI

6. *Figurka / Ukrayna*⁶ Kararı

Öz: *Başvuru, yerel mahkemede görülen trafik cezasına ilişkin davada savcının yokluğunda davanın görülmesi ve karara bağlanmasının mahkemenin tarafsızlığına gölge düşürdüğü ve böylece Sözleşme'nin 6 § 1 maddesinin ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.*

Sarhoşluk belirtileri gösterirken araba kullanması ve trafik polisi tarafından önerilen alkol testine girmeyi reddetmesi nedeniyle başvuran hakkında trafik polisi tarafından idari yaptırım tutanağı düzenlenmiş ve tutanak ilgili yerel mahkemeye gönderilmiştir.

Yerel mahkeme savcının ve davet edilmesine rağmen duruşmaya katılmayan başvuranın yokluğunda davayı incelemiş ve başvurunu suçlu bularak para cezası uygulanmasına (yaklaşık 297 Avro) ve ehliyetinin bir yıl süre ile askıya alınmasına karar vermiştir. Başvuran, kararı istinaf etmiş; kendisine yöneltilen suçlamaların kanıtlanmadığını ve aleyhindeki delillerin kabul edilemez olduğunu, ayrıca, ilk derece mahkemesinin davayı savcının yokluğunda incelediğini ve bu nedenle savcılık görevini de üstlendiğini ileri sürmüştür. İstinaf mahkemesince yapılan duruşmada başvuran ve avukatı hazır bulunmuş; inceleme sonucunda ilk derece mahkemesinin kararı onanmıştır.

Başvuran, yerel mahkemenin soruşturma makamının görevini de üstlenmiş olduğunu ve yerel mahkemenin tarafsızlığı konusunda şüpheler oluştuğunu ileri sürmüş ve Sözleşme'nin 6 § 1 maddesinin ihlal edildiğinden şikâyet etmiştir.

Mahkeme'nin Değerlendirmesi

Mahkeme, başvuranın tarafsızlık iddiasına ilişkin şikâyetinin ilk derece mahkemesi önündeki yargılamayla sınırlı olduğunu belirtmiş ve objektif / subjektif test yöntemine başvurmuştur. Buna göre, Mahkeme, sübjektif test kapsamında, ilk derece mahkemesinin tarafsızlığıyla ilgili, düşmanlık gösterme, kişisel davranış veya davayla ilgili önyargılı bir görüşe işaret eden bir dil kullanımı gibi bir sorun tespit etmediğini belirtmiştir.

Objektif test kapsamında Mahkeme, yargılamada kovuşturma yapan tarafın yokluğunun gerçekten de bir sorun yaratabileceğini ve sanığın haklarının kullanılmasında zorluk yaratabileceğini belirtmiş; ancak mevcut davada, başvuranın beyanlarında veya dava dosyasında, ilk derece mahkemesi önündeki duruşmada savcının bulunmamasının,

⁶ Figurka / Ukrayna Kararı, no. 28232/22, 16 Kasım 2023. <https://hudoc.echr.coe.int/tur?i=001-228845>

mahkemenin nesnel tarafsızlığı konusunda haklı şüphelere yol açabileceği veya yargılamanın adillliğini başka şekilde etkileyebileceğine dair hiçbir gösterge tespit etmemiştir.

Mahkeme ilave olarak yerel mahkeme önündeki duruşma sırasında savcının fiziki olarak yokluğunun, iç hukuka göre savcılık makamlarının gerekli görmeleri halinde müdahale etme ve yazılı beyanda bulunma olasılıkları üzerinde hiçbir etkisi olmadığını belirtmiştir.

Mahkeme ayrıca, idari tutanağın düzenlendiği tarih ile yerel mahkemedeki duruşma arasında bir hayli zaman geçtiğine ve başvuranın, savunmasını hazırlamak için yeterli zaman ve kolaylığa sahip olduğuna dikkat çekmiştir. Başvuranın kendisine yöneltilen “suçlamanın niteliği ve nedeni” konusunda kendisine gerektiği gibi bilgi verilmesine ilişkin herhangi bir sorun olduğuna dair bir belirti de bulunmamaktadır. Mahkeme son olarak, hapis cezası yaptırımının bulunmadığı trafik suçuyla ilgili mevcut başvuruda 6. maddenin cezai güvencelerinin sıkı biçimde uygulanmayacağını da belirtmiştir.

Mahkeme sonuç olarak, söz konusu yerel mahkemenin tarafsızlığına ilişkin nesnel olarak haklı şüphelerin bulunduğu ortaya konulmadığını belirtmiş ve Sözleşme'nin 6 § 1 maddesinin ihlal edilmediğine oybirliği ile karar vermiştir.

4

İFADE ÖZGÜRLÜĞÜ

7. Rivadulla Duró / İspanya⁷ Kararı

Öz: Başvuru, başvuranın sosyal medya paylaşımları nedeniyle terörü övme ile Krallığa ve Devlet kurumlarına hakaret ve iftira suçlarından 9 ay hapis ve 29.340 Avro para cezasıyla cezalandırılması nedeniyle Sözleşmenin 10. Maddesinin ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

Bir rep şarkıcısı olan başvuran, bir dizi Twitter paylaşımında önce GRAPO (1 Ekim Antifaşist Direniş Grubu) isimli terörist grubunun mahkûm olmuş üyelerine destek vermiş ve 1975-2014 yıllarında İspanya Kralı olan Juan Carlos el Borbón ve krallık hakkında eleştiriler içeren ifadeler yayımlamıştır. Diğer bir dizi paylaşımında başvuran polis şiddeti hakkında eleştirilerini ifade etmiş ve daha sonra Borbón ismine benzerliği sebebiyle Juan Carlos'a Bobón (aptal) şeklinde hitap eden bir rep şarkısının sözlerini yayımlamıştır.

2 Mart 2018 tarihinde başvuran, Krallık ve Kraliyet ailesine karşı suçlamalarda ülke genelinde yetkili Ulusal Mahkeme (*Audiencia Nacional*) tarafından üç ayrı suçtan cezalandırılmıştır. Başvuran ilk olarak terörizmin kamuoyu önünde övülmesi veya meşrulaştırılması suçundan 2 yıl hapis ve 13,500 avro adli para cezasına çarptırılmıştır. Ulusal Mahkeme kararında, başvuranın şarkıcı olarak geniş kitlelere ulaştığına da dikkat çekerek “Gösteriler gereklidir, ancak yetmez, daha ileri gidenleri destekleyelim.” şeklindeki paylaşımın barışçıl gösterileri terk etmekten başka ne anlama gelebileceğini başvuranın mahkeme önünde açıklayamadığını belirtmiştir. Ulusal Mahkeme ayrıca başvuranın paylaşımlarında, mahkûm edilmiş bir terör örgütü üyesinin fotoğrafının yanına “Silahlı mücadelesiz geçen 12 yıl” yazarak bu eylemleri örnek alınması gereken eylemler olarak gösterdiğini vurgulamıştır. Dolayısıyla Ulusal Mahkeme bu paylaşımları yalnızca bir fikrin ifadesi olarak değil ancak kesin bir biçimde bazı ‘örnek davranışları’ sergilemeye davet eden hatta anayasal düzeni ve toplumsal huzuru tehlikeye atan ve fikir beyanı kılıfında şiddeti öven paylaşımlar olarak kabul etmiştir.

Ulusal Mahkeme ayrıca, başvuranı Krallığa hakaret ve iftira ile Kral’ın görüntüsünün kötüye kullanımı sebebiyle 10,800 Avro para cezasına mahkûm etmiştir. Ulusal Mahkeme gerekçesinde, eski kralı cinayetle ve zimmetle suçlayan paylaşımların amacının, paylaşımlara erişenleri kraliyete karşı neredeyse şiddet içeren bir karşı pozisyona sokma çabası ile kraliyete ve kraliyet ailesine hakaret etmek ve iftira atmak olduğunu belirtmiştir.

⁷ Rivadulla Duró / İspanya Kararı, no. 27925/21, 12 Ekim 2023. <https://hudoc.echr.coe.int/tur?i=001-229004>

Başvuran son olarak Devlet kurumlarına hakaret ve iftira suçundan 13,500 avro para cezasına çarptırılmıştır. Ulusal Mahkeme, saldırgan ve yoğun nefret içerikli bu paylaşımlarında başvuranın yeni bir gerekçe veya delil ileri sürmeden daha önce yerel mahkemelerde aklanan kolluk kuvvetleri hakkında öldürme, yaralama ve işkence suçlamaları yönelttiğini belirtmiştir.

Başvuranın itirazı üzerine Ulusal Mahkeme, terörizmin kamuoyu önünde övülmesi veya meşrulaştırılması suçundan verilen cezayı 9 ay hapis ve 5,040 Avro para cezasına indirmiştir. 7 Mayıs 2020 tarihinde Temyiz Mahkemesi başvuranın temyiz talebini reddetmiştir. 23 Kasım 2020 tarihinde Anayasa Mahkemesi, başvuranın karara karşı bireysel başvurusunun anayasal önemden yoksun olması sebebiyle kabul edilemez olduğuna karar vermiştir. Başvuran hakkındaki kararın kesinleşmesiyle hakkında daha önce terörizmi övme suçundan ertelenen iki yıllık hapis cezası da açıklanmış ve başvuran cezaevine girmiştir.

Başvuran, verilen hapis ve adli para cezası nedeniyle ifade özgürlüğünün ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Ayrıca bu paylaşımlarıyla ideolojisini ifade ettiğini belirterek Sözleşme'nin 9. maddesinin, cezalandırılmasının fikirlerini susturmayı amaçladığını belirterek Sözleşme'nin 18. maddesinin ihlal edildiğini belirtmiştir. Başvuran ayrıca Anayasa Mahkemesinin gerekçesinin aşırı şekli olduğunu ve şikâyetinin esasının değerlendirilmediğini belirterek Sözleşmenin 13. maddesinin ihlal edildiğinden şikâyetçidir.

Mahkemenin Değerlendirmesi:

AİHM başvurunun kabul edilebilirliğine ilişkin olarak öncelikle bir başvuranın başvurusunun anayasal öneme sahip olduğunu ispatlama yükümlülüğünü değerlendirdiği *Arribas Antón / İspanya* kararına atıfta bulunmuştur. Kararda, yasayla ve Anayasa Mahkemesi içtihadıyla uygulanan bu şartı değerlendirmenin ikincillik ilkesi gereği AİHM'nin yetkisinde olmadığı, AİHM'nin yetkisinin yalnızca yapılan değerlendirmenin sonuçları itibarıyla Sözleşme ile uyumlu olup olmadığını doğrulamakla sınırlı olduğu belirtilmiştir. Ayrıca kararda, bir başvuranın başvurusunun özel bir anayasal önemi haiz olup olmadığını gerekçelendirme yükümlülüğünü yerine getirmediği takdirde iç hukuk yollarını tüketmediği anlamına geleceği, ancak yine de Anayasa Mahkemesinin değerlendirmesinin aşırı şekli olup olmadığının incelenebileceği hatırlatılmıştır. Bu değerlendirmelerin sonrasında AİHM, başvuruyu her halükârda diğer nedenlerle kabul edilemez bulması nedeniyle başvuranın bu itirazının sonuçlarını değerlendirmemiştir.

Mahkeme, başvuranın Sözleşmenin 9. ve 10. maddesine ilişkin şikâyetlerini yalnızca 10. madde başlığı altında incelemiştir. Bu kapsamdaki değerlendirmesinde AİHM, başvuranın

ifade özgürlüğüne bir müdahalenin söz konusu olduğunu, bunun ceza kanunuyla öngörüldüğünü ve bu müdahalenin milli güvenlik ile kamu güvenliği gibi meşru amaçlar götüğünü belirlemiştir. Müdahalenin demokratik bir toplumda gerekli olup olmadığını inceleyen yerel makamların ilgili ve yeterli gerekçeler sunup sunmadığını ve orantılı olup olmadığını belirleyeceğini, bu hususta yerel makamların belirli bir takdir yetkisi bulunduğunu vurgulamıştır.

AİHM ifade özgürlüğüne yönelik şikâyetleri terörizmin kamuoyu önünde övülmesi veya meşrulaştırılması suçundan verilen ceza ve Devlet başkanına ve devlet kurumlarına hakaret ve iftira suçundan verilen ceza yönünden ikiye ayırarak incelemiştir.

Terörizmin kamuoyu önünde övülmesi veya meşrulaştırılması suçundan verilen ceza yönünden yaptığı değerlendirmede AİHM, *Jorge López / İspanya* kararındaki değerlendirmelerini hatırlatmıştır. Politikacıların, kralların veya hâkimlerin öldürülmesinden bahseden dolayısıyla şiddete, nefrete ve hoşgörüsüzlüğe dolaylı veya dolaysız çağrı içeren şarkıların konserler ve ücretsiz çevrimiçi platformlarla geniş genç kitlelere ulaşabileceğine ilişkin tespitleri tekrarlayarak bu ilkelerin somut olayda uygulanabilir olduğunu belirtmiştir.

AİHM, yerel makamların Sözleşme'nin 10 § 2 maddesinin gereklerine uygun olarak ve ilgililerin çeşitli menfaatlerini dikkate alarak verilen cezanın gerekçelerini ortaya koyduklarını ifade etmiştir. Kararda başvuranın ifadelerinin, mahkûm edilmiş teröristlerin ülkenin toplumsal hafızasında halen taze olan eylemlerini yücelttiği ve bu nedenle bu ifadelere daha fazla müdahale edilmesini haklı çıkardığı belirtilmiştir. Kararda ayrıca, yerel makamlarca başvuranın ifadelerinin özellikle gençleri hedeflemesinin ve sosyal medya üzerinden geniş kitlelere hitap etmesinin, ayrıca İspanya halkının ETA ve GRAPO'nun daha önceki terörist eylemleri nedeniyle yaşadıkları deneyimlere vurgu yapmasının dikkate alındığı not edilmiştir. Tüm bu sebeplerle AİHM, başvurana terörle mücadele amacıyla verilen cezanın gerekçesinin söz konusu müdahaleyi haklı kılmak için ilgili ve yeterli olduğuna ve yapılan müdahalenin zorunlu bir sosyal ihtiyaca cevap verdiğine karar vermiştir.

Müdahalenin orantılılığına ilişkin olarak ise Mahkeme, başvuranın cezasının temyiz üzerine 9 aya düşürüldüğüne, daha önceki terörizmi yüceltme suçundan cezası olmasaydı bu suçtan cezaevine girmeyeceğine, dolayısıyla cezaevine girmesinin kendi devam eden eylemlerinin sonucu olduğuna dikkat çekerek müdahalenin orantılı olduğuna ve başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar vermiştir.

Devlet başkanına ve devlet kurumlarına hakaret ve iftira suçundan verilen ceza yönünden Mahkeme, yine 10. madde yönünden başvuranın ifade özgürlüğüne bir müdahalenin söz konusu olduğunu, bunun ceza kanunuyla öngörüldüğünü ve bu müdahalenin milli güvenlik ile kamu güvenliği gibi meşru amaçlar güttüğünü belirlemiştir.

Mahkeme yaptığı değerlendirmede, benzer bir dava olan ve ihlal kararı verilen *Otegi Mondragon*'dan somut olayın farklılığını açıklamıştır. Buna göre somut olayda başvuran seçimle gelen bir siyasi temsilci değil ancak şarkıcıdır. Bir basın toplantısında verilen anlık demeçler değil ancak uzun bir yapım sürecinden geçen şarkı nedeniyle verilmiş bir ceza bulunmaktadır. Ayrıca somut olayda Kralın özel hayatına ilişkin başvuranın fikrinden ibaret ciddi suçlamalara yer verilmektedir ve verilen ceza yalnızca para cezasıdır. Başvuran, polis memurlarını işkence ve öldürmeyle suçlamış ve onlara “Nazi” demiş ancak bunların hiçbiri için delil sunmamıştır. Mahkeme yine, başvuranın bu ifadeleri defalarca Twitter üzerinden geniş kitlelere ulaştırdığına vurgu yapmıştır. AİHM sonuç olarak, böylesi bir davada yerel makamların gerekçelerinin önemli olduğunu ve bu gerekçelere katıldığını belirterek müdahalenin meşru amaca göre orantılı olduğuna ve başvurunun bu kısmının da açıkça dayanaktan yoksun olduğuna karar vermiştir.

Başvuranın Sözleşmenin 13. maddesine ilişkin şikâyeti, Anayasa Mahkemesinin kabul edilemezlik kararına ilişkin takdir yetkisi temyiz reddi sebeplerinden daha katı olabileceğinden, 18. maddeye ilişkin şikâyeti ise ilgili olduğu madde yönünden ihlal bulunmadığından açıkça dayanaktan yoksun ilan edilmiştir.

5

TOPLANTI VE DERNEK KURMA ÖZGÜRLÜĞÜ

8. *Communauté Genevoise D'action Syndicale / İsviçre* ⁸ (BD) Kararı

Öz: Dava, 17 Mart- 30 Mayıs 2020 tarihleri arasında İsviçre Hükûmeti tarafından korona virüs hastalığıyla ("KOVİD -19") mücadele etmek amacıyla uygulanan tedbirler nedeniyle Sözleşme'nin 11. maddesinin ihlal edildiği şikâyetleriyle ilgilidir.

Başvuran dernek, Communaute genevoise d'action syndicale ("CGAS"), 1962 yılında kurulmuş, merkezi Cenevre'de olup Cenevre kantonundaki tüm sendikalar için yasal amacı, özellikle sendikal ve demokratik özgürlükler alanında işçilerin ve üye örgütlerin çıkarlarını savunmak olan şemsiye bir örgüt durumundadır. 25 Şubat 2020'de yeni koronavirüs ilk kez İsviçre topraklarında, Ticino Kantonunda tespit edilmiştir. Doğrulanmış vaka ve hastaneye yatış sayısında keskin ve hızlı bir artışla karşı karşıya kalan Federal Konsey Hükûmeti, 28 Şubat 2020 tarihinde, söz konusu durumun Salgın Hastalıklar Kanunu'nun 6 (1) (b) maddesinin amaçları doğrultusunda "özel bir durum" olduğuna karar vermiş ve aynı tarihte, koronavirüsle mücadeleye yönelik tedbirlere ilişkin Yönetmeliği kabul ederek, tek seferde 1.000'den fazla kişinin katıldığı kamuya açık veya özel etkinlikleri yasaklamıştır. 11 Mart 2020 tarihinde Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) durumu pandemi olarak tanımlamıştır. 13 Mart 2020 tarihinde Federal Konsey, 28 Şubat 2020 tarihli Kararnamenin yerine, okulların, üniversitelerin ve diğer eğitim kurumlarının kapatılmasını emrettiği ve 100'den fazla kişinin katıldığı kamuya açık veya özel toplantıları yasakladığı Koronavirüsle Mücadele Tedbirleri Hakkında Kararname 2'yi ("O.2 KOVID-19") yürürlüğe koymuştur. Bu yönetmelik, özellikle siyasi veya eğitim haklarının kullanılmasını amaçlayan toplantılar için, 7 (a) maddesine dayanarak kanton makamları tarafından bazı muafiyetler tanınabileceğini öngörmüştür. 16 Mart 2020 tarihinde Federal Konsey, Salgın Hastalıklar Kanunu'nun 7. maddesi anlamında "olağanüstü bir durum" olduğunu duyurmuş ve O.2 COVID-19'un giriş bölümünü değiştirmiştir. Buna dayanarak, özellikle tüm kamusal ve özel toplantıları yasaklamış ve Devlet kurumlarının ve mağazalar, marketler restoranlar, müzeler ve sinemalar gibi ticari tesislerin kapatıldığını duyurmuş, ancak özellikle gıda mağazaları, bankalar, benzin istasyonları ve oteller de dâhil olmak üzere bazı kuruluşların açık kalabileceğine yönelik istisnaları da düzenlemiştir. Yönetmeliğin bu versiyonunda (17 Mart 2020 tarihinde yürürlüğe girmiştir), siyasi hakların kullanılmasına ilişkin istisnai izne yapılan atıf kaldırılmıştır. "Cezai Hükümler" başlığı altında, Madde 10 (d) (1), ilgili kişi Ceza Kanunu anlamında daha ciddi bir suç işlemediği sürece, 6. Madde ile yasaklanan bir toplantıyı kasıtlı olarak düzenlemenin veya yürütmenin üç yıla kadar hapis

⁸ Communauté genevoise d'action syndicale / İsviçre (BD) kararı, no. 21881/20, 27 Kasım 2023.
<https://hudoc.echr.coe.int/tur?i=001-229376>

cezası veya para cezası ile cezalandırılacağını öngörmektedir. 20 Mart 2020 tarihinde Federal Konsey, kamuya açık yerlerde beşten fazla kişinin bir araya gelmesini yasaklayarak bu tedbirleri daha da güçlendirmiştir. Federal Konsey 8 Nisan 2020 tarihinde bu tedbirleri bir hafta daha, yani 26 Nisan 2020 tarihine kadar uzatmıştır. 29 Nisan 2020 tarihinde Federal Konsey, 11 Mayıs 2020 tarihinden itibaren geçerli olmak üzere acil durum önlemlerinin çoğunun hafifletildiğini duyurmuştur. Karantinanın sona ermesi Federal Konsey'in başlangıçta öngördüğünden daha erken gerçekleşmiş, mağazalar, restoranlar, marketler, müzeler ve kütüphanelerin yeniden açılmasına izin verilmiş, ilk ve orta dereceli okulların sınıf içi eğitime devam etmesine izin verilmiştir. 20 Mayıs 2020 tarihinde Federal Konsey, dini ibadetlerin - özel ayinler veya dini bir topluluk içinde - uygun koruma önlemlerine uyulması şartıyla 28 Mayıs 2020 tarihinden itibaren yeniden başlayabileceğini duyurmuştur.

Başvuran derneğin organizasyon komitesi, 19 Mart 2020 tarihli bir basın açıklamasında, halk sağlığı krizi ve yürürlükteki kısıtlamalar nedeniyle, 1 Mayıs 2020 için planlanan geleneksel anma yürüyüşünü düzenlememeye karar verdiğini duyurmuştur. 14 Nisan 2020 tarihinde, başvuran derneğin daimi sekreteri Bayan L.F., 1 Mayıs 2020 tarihinde öğlen 12'de Cenevre'deki Mont-Blanc Köprüsü üzerinde 20 kişilik statik bir toplantı için izin talebinde bulunmuştur. Belirtilmeyen bir tarihte, Güvenlik, İstihdam ve Sağlık Departmanı dernekle telefonla iletişime geçmiş ve COVID-19 no. 2 Yönetmeliği uyarınca iznin reddedileceğini bildirmiştir. Bayan L.F. 22 Nisan 2020 tarihli bir e-posta ile Departmana derneğin toplantıyı düzenlemekten vazgeçtiğini bildirmiştir.

Başvuran dernek, 26 Mayıs 2020'de AİHM'ne yaptığı başvurusunda, Sözleşme'nin 11. maddesine dayanarak, İsviçre Hükûmeti tarafından KOVID-19 ile mücadele bağlamında öngörülen 2 sayılı Kararname ("Kararname") gereğince 17 Mart-30 Mayıs 2020 tarihleri arasında kamuya açık toplantılar düzenleme ve bu toplantılara katılma hakkından mahrum bırakıldığından şikâyetçi olmuştur.

AİHM, 15 Mart 2022 tarihli kararında üçe karşı dört oyla Sözleşme'nin 11. maddesinin ihlal edildiğine karar vermiştir. 10 Haziran 2022 tarihinde İsviçre Hükûmeti, davanın 43. madde uyarınca Büyük Daire'ye gönderilmesini talep etmiş ve 5 Eylül 2022 tarihinde Panel bu talebi kabul etmiştir. Büyük Daire önünde başlayan yargılama kapsamında başvuran dernek, Kararname ile getirilen genel toplantı yasağının aynı zamanda sendikalar özgürlük hakkına da aykırı olduğunu iddia etmiştir.

Mahkeme'nin Değerlendirmesi

Büyük Daire, öncelikle başvuran derneğin ilk kez kendi önünde ileri sürdüğü sendika özgürlüğüne ilişkin şikâyetin, Sözleşme'nin 11. maddesinin farklı gereklerine ilişkin yeni bir şikâyet teşkil ettiği kanaatiyle davanın kapsamına girmediğini açıklamıştır. Büyük Daire, başvuran derneğin bu yeni şikâyetinin en geç 30 Mayıs 2020 tarihinden itibaren altı ay içinde dile getirilmesi gerekmekte iken, bu süre zarfında ileri sürülmediği gerekçesiyle kabul edilemez olduğu sonucuna varmıştır.

Büyük Daire, aynı zamanda başvuran derneğin mağdur statüsü ile bağlantılı olarak, başvuru konusu Kararname ile getirilen düzenlemelerin politik hakların kullanımı için muafiyet talep etme imkânlarını da ortadan kaldıran “genel bir tedbir” oluşturduğuna yönelik iddiasını değerlendirmiştir. Bu bağlamda Büyük Daire, Kararname'nin, yapılmak istenilen toplantı ağırlıklı bir kamu yararı ile haklı kılınıyorsa ve toplantıyı organize edenler yeterli bir koruma planı sunmuşsa, bu tür toplantılar bakımından muafiyet hakkı tanıdığını belirtmiştir. Bu nedenle Büyük Daire, ihtilafli yasağın, içtihadına göre “genel bir tedbir” olarak kabul edilemeyeceği sonucuna ulaşmıştır. Ardından, başvuran derneğin 1 Mayıs 2020 tarihinde gerçekleştirmek istediği toplantıya dair izin prosedürünü, yetkili idari makamdan daha sonra itiraz edilebileceği hukuki yollar da bulunmasına rağmen kasıtlı olarak sürdürmemeyi seçtiği kaydedilmiştir. Oysa başvuran dernek, 1 Mayıs tarihli toplantıyı gerçekleştirmek için ilgili adımları atmış olsaydı dahi kâr amacı gütmeyen kamuya yararlı bir dernek olduğundan, Kararname ile öngörülen cezai yaptırımların muhatabı olmayacaktı. Dahası başvuran derneğin daha sonra başka herhangi bir izin talebinde de bulunmaktan kaçınmış olduğunu tespit eden Mahkeme'ye göre, yeterli gerekçe olmaksızın başvuran derneğin bu tutumu, mağdur statüsü üzerinde etkili olmuştur. Büyük Daire, başvuranın tutumunun salt mağdur statüsü üzerinde olumsuz bir etki göstermeyip, aynı zamanda ulusal mahkemelere başvurma ve Sözleşmenin ihlali konusunda ulusal düzeyde şikâyette bulunma fırsatından da kendisini mahrum bıraktığını saptamıştır.

Bu kapsamda Büyük Daire, İsviçre hukukuna göre, Federal Meclis ve Federal Konsey tarafından kabul edilen normatif düzenlemelerin, KOVID-19 salgınıyla mücadele alanı da dâhil olmak üzere, üst hukuk hükümleriyle uyumlu olup olmadığının incelenmesinin her düzeydeki yargı organı tarafından yapılabileceğini kaydetmiştir. Bu doğrultuda, Mahkeme'ye göre, Hükümet tarafından sunulan Federal Yüksek Mahkeme kararlarının da tüm İsviçre mahkemelerinin, belirli bir davanın olağan incelemesinin bir parçası olarak, ön karar yoluyla anayasallık denetimi yapabilecek kuvvete sahip olduğunu göstermektedir. İlaveten dava

kapsamında başvuran derneği söz konusu tarihte iç hukuk yollarını tüketme yükümlülüğünden kurtaracak özel bir unsur da bulunmamaktadır.

Sonuç olarak, ilgili dönemde mevcut olan KOVID-19 salgınının istisnai niteliğine ve temelde ikincil rolüne dikkat çeken Mahkeme, oyçokluğuyla, 3. Daire kararından ayrılmış ve başvuran derneğin, ulusal mahkemelerin Sözleşme'nin nihai ihlallerini kendi hukuk sistemleri aracılığıyla önleme veya düzeltmelerini sağlamak için uygun adımları atmadığı gerekçesiyle başvurunun kabul edilemez olduğuna karar vermiştir.

9. Laurijsen ve diğerleri / Hollanda⁹ Kararı

Öz: *Başvuru, başvuranlar tarafından işgal edilen bir binanın yıkılması sürecinde gerçekleşen protestolara karşı yapılan müdahale nedeniyle Sözleşme'nin 11. maddesinde düzenlenen barışçıl toplanma özgürlüğünün ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.*

Başvuruya konu olayda, gecekondular olarak nitelendirilen bir yapı hakkında tahliye ve yıkım kararını protesto etmek üzere 150 civarında kişi toplanmış olup olay yerine gelerek kostümler giymiş, dans ederek şarkı söylemiş ve benzer eylemlerde bulunmuşlardır. Bu sırada olay yerine girişi engelleyen masalar kullanılmış bazı göstericilerin kar maskesi taktığı da tespit edilmiştir. Göstericiler dağılmaları hususunda polis ekipleri tarafından üç kez uyarılmalarına rağmen alandan ayrılmamışlardır. Bunun üzerine polis ekipleri cop ve kalkanlarla göstericilere müdahale etmiş, protesto sonlandırılmıştır. Bu kapsamda başvuranların da bulunduğu bazı kişiler gözaltına alınmış, haklarında ceza kovuşturması başlatılmıştır. Yargılama sonucunda, başvuranların amacının gösteri yapmak değil çatışmak suretiyle tahliyeyi engellemek olduğu sonucuna varılarak para cezasına hükmedilmiştir. Başvuranlar, şiddete yönelik bir niyetleri olmamasına karşın olay günü gözaltına alınmalarının ve daha sonra ceza yargılamasına tabi tutularak aleyhlerine karar verilmesinin Sözleşme'nin 11. maddesi ile koruma altına alınan barışçıl toplanma özgürlüklerini ihlal ettiğinden şikâyetçi olmuşlardır.

Mahkeme'nin Değerlendirmesi

Mahkemeye göre toplantının amacı gecekondular mahallesinin tahliyesinin onaylanmadığını iletmenin ötesine geçse ve katılımcılar aynı zamanda gecekondular mahallesinin yasal olarak tahliyesini engellemeye çalışsa da bu durum, tek başına, başvuranların katılımını, Sözleşme'nin 11. maddesi uyarınca barışçıl toplanma özgürlüğü hakkının korunması kapsamından çıkarmamıştır. Mahkeme kararında, olaylar sırasında atılan sloganlardan herhangi

⁹ Laurijsen ve diğerleri kararı, no. 56896/17, 21 Kasım 2023. <https://hudoc.echr.coe.int/tur?i=001-228986>

bir şiddet niyeti veya davranışının çıkarılamayacağını, başvuranların, bizzat şiddet uygulayan protestocular arasında olmadıklarını, bireylerin diğer katılımcıların şiddet eylemlerinden sorumlu tutulamayacağını belirtmiştir. Bu kapsamda Mahkeme, başvuranların gözaltına alınmalarının ve daha sonra ceza yargılamasına tabi tutularak aleyhlerine karar verilmesinin, başvuranların Sözleşme'nin 11. maddesi ile güvence altına alınan barışçıl toplanma hakkına müdahale niteliğinde olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Mahkeme somut başvuruda müdahalenin hukuka uygunluğunu ve meşru amacını ayrıca tartışma gereği duymamıştır. Somut uyuşmazlığı müdahalenin demokratik bir toplumda gerekli olup olmadığı prensibi üzerinden inceleyerek sonuca bağlamıştır. Buna göre, Sözleşme tarafından güvence altına alınan hak ve özgürlüklere getirilen kısıtlamaların "demokratik bir toplumda gerekli" olarak değerlendirilip değerlendirilemeyeceği incelenirken, Sözleşmeciler Devletler belirli fakat sınırsız olmayan bir takdir marjından yararlanmaktadır. Ancak Mahkeme, kısıtlamanın Sözleşme'ye uygunluğu konusunda nihai kararı vermenin kendi görevi olduğunun altını çizmektedir. Mahkeme bunu yaparken ulusal makamlarının takdir ve yorumunun Sözleşme'nin 11. maddesi kapsamında olup olmadığını da irdelemektedir. Bu nedenle Mahkeme, söz konusu müdahalenin "acil bir toplumsal ihtiyaca" cevap verip vermediğini ve özellikle orantılı olup olmadığını belirlemek üzere bir inceleme yapmış ve ulusal makamların bu prensiplere cevap verip vermediğini değerlendirmiştir. Mahkeme somut olayda istinaf ve temyiz mahkemesinin gerekçelerini ele almış, başvuranların amacının tahliyeyi engellemek olduğu üzerinde durulduğunu ancak gösterinin gerçekten barışçıl olup olmadığını değerlendirmedini tespit etmiştir. Böylece ulusal hukukta başvuranların toplanma özgürlüğüne yapılan müdahaleye ilişkin olarak yeterli bir gerekçe sunulmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Sonuç olarak mahkeme, söz konusu müdahalenin demokratik bir toplumda gerekli sayılamayacağını ve başvuranların Sözleşmenin 11. maddesinde düzenlenen barışçıl toplanma hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir.

6

MÜLKİYET HAKKI

10. Association of Communally-owned Forestry Proprietors Porceni Plesa ve Piciorul Batran Banciu / Romanya¹⁰ Kararı

Öz: *Başvuru, başvuranların maliki oldukları orman vasıflı taşınmazların bir bölümünün doğa koruma alanı içerisinde kalması nedeniyle ileri sürdükleri tazminat taleplerinin reddedilmesine ilişkindir.*

Başvuranlar, Romanya yasalarına göre tescil edilmiş iki dernektir. Başvuranların maliki oldukları orman vasıflı taşınmazların bir bölümü doğa koruma alanı olarak belirlenmiş ve bu alanlar içerdikleri istisnai direy ve flora nedeniyle doğal miras açısından önemli olan alanları Avrupa Birliği üye devletleri aracılığıyla bir araya getiren "Natura 2000" ağına dâhil edilmiştir.

Yürürlükteki mevzuat uyarınca, başvuranlar taşınmazlarının doğa koruma alanı olarak belirlenen kısımlarının bakımından sorumlu olmasına karşın bu bölümleri kullanma ya da bunlardan yararlanma hakkına sahip değildir. Buna karşılık, bu mahrumiyet karşılığında başvuranlar 46/2008 sayılı Orman Kanun kapsamında tazminat hakkına sahiptir.

Yürürlükteki bu mevzuat hükmüne karşılık başvuranların açtıkları tazminat davaları, tazminatın belirlenmesine ilişkin kural ve kararların henüz idare tarafından belirlenmemiş olması ve dolayısıyla tazminat hesabına ilişkin belirsizliklerin bulunduğu gerekçesiyle reddedilmiştir.

Mahkeme'nin Değerlendirmesi

Mahkeme, başvuruyu Sözleşme'ye Ek 1 No'lu Protokolün 1. maddesi kapsamında incelemiştir. Mevcut davada Mahkeme, özel mülkiyete konu olup da doğa koruma alanı olarak sınıflandırılan taşınmazların kullanılmamasından kaynaklanan tazminatın tespitine ilişkin mevzuatın çıkarılmasında yaşanan gecikme sonucunda başvuranların tazminat taleplerinin reddedildiğini tespit etmiştir. Bu kapsamda Mahkeme, başvurunun özünün Devletin özel mülkiyete konu doğa koruma alanlarından kaynaklanan tazminatın ödenmesine ilişkin kuralları belirleme konusundaki hareketsizliğine ilişkin olduğunu kaydetmiştir.

Mahkemeye göre davalı Devletin söz konusu mevzuatı belirleme ve kabul etme konusundaki hareketsizliği mülkiyet hakkına yönelik bir müdahale teşkil etmektedir.

¹⁰ Association of Communally-owned Forestry Proprietors Porceni Plesa and Piciorul Batran Banciu / Romanya Kararı, no. 46201/16 ve 47379/18, 28 Kasım 2023. <https://hudoc.echr.coe.int/tur?i=001-229128>

Mahkeme, 46/2008 sayılı Orman Kanunu ile 29 Ocak 2010 tarih ve 14 numaralı Hükûmet Yönetmeliği çerçevesinde bu tür taşınmazlar için devlet yardımı verilmesinin öngörüldüğünü belirtmiştir. Öte yandan, doğa koruma alanlarına ilişkin tazminatların belirlenmesine dair Romanya Hükûmeti tarafından hazırlanan taslak mevzuat 2012 yılında Avrupa Komisyonu'na sunulmuş ve onaylanmıştır. Bununla birlikte Mahkeme, taslak mevzuatın 2012 yılında Avrupa Komisyonu'na sunulmuş olmasına rağmen on yılı aşkın bir süredir bu taslağın Romanya Hükûmeti tarafından hayata geçirilmediğini ve bunun sonucunda başvuruların tazminat taleplerinin reddedildiği belirtmiştir.

Mahkeme, davalı Devletin tazminatın tespitine ilişkin mevzuatı kabul etme ve yayınlama konusundaki uzun süren hareketsizliğine ek olarak hali hazırda yürürlükte olan 46/2008 sayılı Orman Kanunu çerçevesinde ileri sürülen tazminat taleplerinin de reddedildiğini belirterek mevcut başvuruda kanunilik ilkesine uyulmadığı sonucuna varmıştır. Buna ek olarak Mahkeme, tazminatın tespitine dair metodolojik standartların yayımlanmaması ve bunun sonucunda tazminatın ödenmemesinin meşru bir amaca yönelik olmadığını kaydetmiştir.

Bu tespitler ışığında Mahkeme, Sözleşme'ye Ek 1 No'lu Protokol'ün 1. maddesinin ihlal edildiği sonucuna varmıştır.

7

SERBEST SEÇİM HAKKI

11. Myslihaka ve diğerleri / Arnavutluk¹¹ Kararı

Öz: Başvuru, belirli suçlardan mahkûm edilenlerin seçme hakkından mahrum bırakılmasını öngören kanun hükmü kapsamında genel seçimlerde oy kullanılmamasına ilişkindir.

Başvuranlar farklı tarihlerde uyuşturucu imal ve ticareti, kasten adam öldürme ve örgüt üyeliği suçlarından hüküm giymiştir. Arnavutluk Meclisi, 17 Aralık 2015 tarihinde önde gelen siyasi partilerin vardığı fikir birliğinin ardından 138/2015 sayılı Kanun’u (“Decriminalisation Act”) kabul etmiştir. Bu Kanun, hükümlülerin kamu görevlerinden yasaklanmasını ve seçim tarihi itibarıyla belirli suçlardan hüküm giymiş olanların oy kullanmalarına yasak getirilmesini öngörmektedir. Arnavutluk’ta 25 Haziran 2017 tarihinde genel seçim yapılmıştır. Bu tarih itibarıyla bütün başvuranlar hükümlü olarak hapis cezalarını çekmektedir. Başvuranlar, 2015 yılında kabul edilen 138/2015 sayılı Kanun kapsamında bu seçimde oy kullanamamıştır. Arnavutluk makamları tarafından verilen bilgiye göre, 138/2015 sayılı Kanun’un uygulanması kapsamında 923 hükümlü 2017 seçimleri sırasında oy kullanamamıştır.

Mahkeme’nin Değerlendirmesi

Mahkeme, ilk olarak başvuranlara uygulanan dava konusu tedbirin genel bir uygulama olmadığına dikkat çekmiştir. Seçme hakkından mahrumiyet, yalnızca belirli ve ağır suçlardan kaynaklanan mahkûmiyetler için söz konusudur. Öte yandan, tedbirin süresi verilen cezaya bağlıdır ve dolayısıyla suçun ağırlığıyla da yakından bağlantılıdır. Seçme hakkından mahrumiyet, cezanın indirildiği durumlar da dâhil olmak üzere, mahkûmun cezanın sonunda serbest bırakılmasıyla geri kazanılmaktadır.

Başvuranlar özelinde yaptığı değerlendirmede Mahkeme, başvuranların hüküm giydiği suçlara atıfta bulunarak bu suçların her birinin toplum değerlerine ve toplumsal düzene ciddi bir saldırı oluşturduğunu ifade etmiştir. Mahkeme’ye göre, bu suçların niteliği ve ciddiyeti, Kanun’un amacı nazara alındığında, başvuranların oy haklarına getirilen kısıtlamayı haklı çıkarmaktadır. Bu kapsamda Mahkeme, mahkûmların seçme hakkına getirilen kısıtlamanın işlenen suçun niteliği ve ağırlığına bağlı olması koşulunun mevcut dava özelinde karşılandığı sonucuna varmıştır. Mahkeme, ulaştığı bu sonucu nazara alarak, söz konusu tedbirin orantısız görülemeyeceğini ifade etmiştir.

¹¹Myslihaka ve diğerleri / Arnavutluk Kararı, no.68958/17, 24 Ekim 2023. <https://hudoc.echr.coe.int/tur?i=001-228353>

Öte yandan Mahkeme, 138/2015 sayılı Kanun ile belirli suçlardan mahkûm olanların oy hakkına getirilen kısıtlamanın oy kullanma hakkına sahip 5.379 mahkûmdan yalnızca 923 tanesini etkilediğine dikkat çekmiştir. Mahkeme'ye göre bu rakamlar, söz konusu Kanun'un uygulamasının genel bir uygulama olmadığını göstermektedir. Bu kapsamda Mahkeme, hükümlülerin seçme hakkından mahrum bırakılmasına dair tedbirin, belirli sayıda kişiyi etkileyen bir suç listesiyle sınırlandırıldığını ve bu sınırlandırma neticesinde söz konusu tedbirin orantılılığın güvence altına alınmasının yanı sıra çatışan çıkarların dengelendiğini ifade etmiştir. Bu değerlendirmeler ışığında Mahkeme, başvuranların seçme hakkına getirilen kısıtlamalar ile yasama organının seçiminde halkın özgür iradesine engel olunmadığını ve halkın iradesini evrensel yöntemlerle belirlemeyi amaçlayan bir seçim prosedürünün bütünlüğünün ve etkinliğinin korunduğunu tespit etmiştir.

Bu tespit çerçevesinde Mahkeme davalı Devlete tanınan takdir marjının aşılmadığını belirtmiş ve Sözleşme'ye ek 1 No'lu Protokol'ün 3. maddesinin ihlal edilmediği sonucuna varmıştır.

İnsan Hakları Dairesi Başkanlığı

Milli Müdafaa Cad. No: 8 Bakanlıklar Kızılay/ANKARA

T: 0 (312) 549 59 05 F: 0 (312) 549 59 27

e-mail: inhak@adalet.gov.tr